

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi äitiys-rahajärjestelmän joustavuutta siten, että äitiys-rahakausi olisi mahdollista aloittaa jo 50 arkipäivää ennen laskettua synnytysajankohtaa. Lisäksi vanhempainrahakautta ehdotetaan pidennettäväksi 12 arkipäivällä.

Isälle ehdotetaan myönnettäväksi nykyisen vanhempainrahakautta lyhentävän isyysloman lisäksi oikeus omaan isyyslomaan, jonka hän voisi käyttää joko äitiys- tai vanhempainrahakauden aikana. Uuden isyysloman pituus olisi kuusi arkipäivää, ja se ei lyhentäisi vanhempainrahakautta. Lisäksi ottovanhempien vanhempainrahaoikeutta ehdotetaan laajennettavaksi siten, että vanhempainrahan saamisen edellytyksenä oleva lapsen yläikäraja korotettaisiin kahdesta vuodesta kuuteen vuoteen. Ottovanhempien vanhempainrahapäivien enimmäismäärää ehdotetaan lisättäväksi 12 arkipäivällä eli siten, että vanhempainrahaa maksettaisiin nykyisten 234 arkipäivän sijasta siihen

asti, kunnes lapsen syntymästä on kulunut 246 arkipäivää.

Äitiys-, isyys- ja vanhempainrahakauden muutokset liittyvät talous- ja tulopoliittiseen kokonaisratkaisuun vuosille 1990 ja 1991.

Sairausvakuutuslakia ehdotetaan lisäksi muutettavaksi 1 päivästä heinäkuuta 1991 lukien siten, että sairausvakuutus korvaisi vakuutetun iästä riippumatta sädehoidon tai sytostaattihoidon aiheuttamien vaurioiden vuoksi tarpeellisen hammashoidon. Lisäksi sairausvakuutuslakiin ehdotetaan eräitä sellaisia muutoksia, joiden tarkoituksena on lisätä vanhempien yhdenvertaisuutta vanhempainrahan saajina.

Esitys liittyy valtion tulo- ja menoarvioesitykseen vuodelle 1991 ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1991.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	2.6. Ottovanhemmille suoritettava vanhem-	
1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset	3	painraha	6
1.1. Äitiysrahan joustavoittaminen	3	2.7. Sädehoitovaurioiden vuoksi tarpeellinen	
1.2. Isyyssloma	3	hammashoito	6
1.3. Isyys- ja vanhempainrahan suorittaminen		3. Valmistelu	6
isälle	4	4. Riippuvuus muista esityksistä	7
1.4. Vanhempainrahakauden pidentäminen ...	4	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	7
1.5. Ottovanhemmille suoritettava vanhem-		1. Lakiehdotuksen perustelut	7
painraha	4	2. Voimaantulo	9
1.6. Sädehoitovaurioiden vuoksi tarpeellinen		LAKITEKSTIT:	10
hammashoito	5	Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta	10
1.7. Etuuksien hakajat	5	LIITE	13
2. Esityksen taloudelliset vaikutukset	6	Rinnakkaistekstit	13
2.1. Kokonaismenot	6	Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta	13
2.2. Äitiysrahan joustavoittaminen	6		
2.3. Isyyssloma	6		
2.4. Isyys- ja vanhempainrahan suorittaminen			
kotona oleville isille	6		
2.5. Vanhempainrahakauden pidentäminen ...	6		

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset

1.1. Äitiysrahan joustavoittaminen

Sairausvakuutuslain 21 §:n 1 momentin mukaan äitiysrahaan on oikeus naisella, jonka raskaus on kestänyt vähintään 154 päivää ja joka on asunut Suomessa vähintään 180 päivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa. Äitiysrahaa suoritetaan lain 23 §:n 1 momentin mukaan lapsen äidille yhteensä 105 arkipäivältä.

Äitiysrahakausi voidaan jakaa kahteen vaiheeseen. Synnytystä edeltävän vaiheen tarkoituksena on edistää odottavan äidin ja syntyvän lapsen terveyttä antamalla tulevalle äidille mahdollisuus jäädä pois työstä ja tilaisuus saada asianmukaista hoitoa. Synnytyksen jälkeinen äitiysrahavaihe antaa äidille mahdollisuuden toipua synnytyksestä sekä hoitaa vastasyntynyttä lastaan. Nykyisin äitiysrahakausi alkaa sairausvakuutuslain 23 §:n 1 momentin mukaisesti 30 arkipäivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa ja synnytyksen jälkeinen äitiysrahavaihe kestää 75 arkipäivää. Jos raskaus on kuitenkin päättynyt aikaisemmin kuin 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa, oikeus äitiysrahaan alkaa raskauden päättymisestä lukien.

Äitiysrahakauden alkamisajankohdan lääketieteellisiä perusteita on selvitetty muun muassa lääkintöhallituksen yhteydessä toimivassa äitiyshuollon asiantuntijatyöryhmässä. Työryhmä on todennut, että äitiysloman pidentäminen terveydellisin perustein painottuu voimakkaasti synnytystä edeltävään aikaan. Tämän vuoksi työryhmä on katsonut, että ennenaikaisen synnytyksen vaara (supistukset), toksemiavaara (raskausmyrkytys) sekä istukan verenkierrölliset syyt puoltavat sitä, että äitiysloma alkaisi kaksi kuukautta ennen laskettua synnytysaikaa.

Kansaneläkelaitoksen tilastojen mukaan ajanjaksolla 1 päivästä huhtikuuta 1988 saman vuoden loppuun sai sairauspäivärahaa noin 12

prosenttia odottavista äideistä, kun äitiysrahakauden alkuun oli jäljellä 50 arkipäivää. Äitiysrahakauden alkaessa oli noin 17 prosenttia odottavista äideistä sairauslomalla. Näiden tarkastelupisteiden väliin jäävällä ajanjaksolla heistä sai noin 20 prosenttia päivärahaa keskimäärin 14—15 päivältä.

Raskaana olevan naisen työolosuhteet ja yksilöllinen terveydentila vaikuttavat siihen, milloin äitiysloma olisi viimeistään perusteltua aloittaa. Sen vuoksi äitiysrahakauden alkua tulisi olla mahdollista tarpeen mukaan muuttaa siten, ettei työskentelyn jatkuminen aiheuttaisi vaaraa sikiön tai odottavan äidin terveydelle.

Edellä olevan perusteella ehdotetaan, että oikeus äitiysrahaan voisi odottavan äidin valinnan mukaan alkaa aikaisintaan 50 ja viimeistään 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysajankohtaa. Äitiys- ja vanhempainrahakauden kokonaispituus ei kuitenkaan muuttuisi.

Hallitus on antanut samanaikaisesti eduskunnalle erillisen esityksen, jonka mukaan määrätynlaisessa riskialttiissa työssä työskentelevä raskaana oleva nainen voisi jäädä erityisäitiysrahan turvin erityisäitiyslomalle ennen äitiysrahakauden alkua, jollei riskitekijöiden poistaminen työstä tai työolosuhteista ole mahdollista. Viimeksi mainittu uudistus on tarkoitettu tulevaksi voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1991.

1.2. Isyysloma

Sairausvakuutuslain 23 §:n 4 momentti sisältää säännökset lapsen isän oikeudesta isyysrahaan. Isyysrahaa suoritetaan lapsen syntymän yhteydessä vähintään 6 ja enintään 12 arkipäivältä. Isyysloman pitäminen lyhentää vastaavalla määrällä vanhempainrahakautta. Isyysloma on perusteltu sillä, että se tarjoaa alusta alkaen isälle mahdollisuuden vastasyntyneen lapsen hoitoon osallistumiseen. Myös perheen muiden lasten hoidosta huolehtiminen voi monesti olla ongelmallista lapsen syntymän yhteydessä. Perheen lasten kannalta myös sopeutu-

minen uuteen perheenjäseneseen olisi merkittävästi helpompaa, jos molemmat vanhemmat olisivat kotona siirtymävaiheessa. Myös isän apu edistäisi äidin toipumista synnytyksestä.

Isyysloman käyttämättä jättämiseen on kuitenkin saattanut vaikuttaa se, että loman pitäminen lyhentää vanhempainrahakautta. Jos isyysloman käyttämisellä ei olisi tällaista vaikutusta, vanhempainloma jatkuisi nykyisten arvioiden mukaan lähes kolmasosalla perheistä 6—12 arkipäivää pitempään. Perheen isä on saattanut isyysloman sijasta käyttää vuosilomaansa järjestääkseen itselleen vapaata lapsen syntymän yhteydessä. Isällä tulisi periaatteessa olla itsenäinen oikeus isyyslomaan. Vanhempainrahajärjestelmää kehitettäessä olisikin pyrittävä edistämään vanhempien tasavertaista mahdollisuutta lasten hoitoon osallistumiseen.

Edellä olevan perusteella ehdotetaan, että isällä olisi nykyisen synnytyksen yhteydessä pidettävän 6—12 arkipäivän pituinen vanhempainrahakautta vähentävän isyysrahakauden ohella oikeus 6 arkipäivän pituiseen erilliseen isyysrahakautteen, jonka voisi käyttää valinnaisena aikana äitiys- tai vanhempainrahakaudella ja joka ei lyhentäisi vanhempainrahakautta.

1.3. Isyys- ja vanhempainrahan suorittaminen isälle

Lapsen vanhemmat ovat nykyisessä vanhempainrahajärjestelmässä erältä osin toisiinsa nähden eriarvoisessa asemassa etuuden saajina. Sairausvakuutuslain 23 §:n 2 ja 4 momentin mukaan vanhempain- ja isyysrahan maksaminen isälle edellyttää äidin suostumusta. Äidin suostumuksen vaatimisen on katsottu perustuvan siihen, että isän vanhempainraha ja isyysraha on katsottu äidin äitiysraha-oikeudesta johdetuksi epäitsenäiseksi etuudeksi. Lähtökohtana on pidettävä, että nainen ja mies ovat oikeuksiltaan ja velvollisuuksiltaan lastensa tasavertaisia huoltajia.

Sen vuoksi ehdotetaan sairausvakuutuslakia muutettavaksi siten, ettei äidin suostumusta enää edellytettäisi. Vanhempainrahakautta lyhentävän isyysrahakauden ja vanhempainrahakauden pitäminen voisi sen sijaan perustua molempien vanhempien keskinäiseen sopimukseen.

Sairausvakuutuslain 23 §:n 2 ja 4 momentin mukaan isän vanhempainrahan ja isyysrahan maksaminen edellyttää, että isä on lapsen hoi-

don takia poissa ansiotyöstä tai muusta kodin ulkopuolella suoritettavasta työstä. Vastaavaa edellytystä ei lapsen äidin kohdalla ole. Jotta myös muun muassa koti-isät saisivat oikeuden isyys- ja vanhempainrahaan, ehdotetaan, että isyysrahan ja isälle maksettavan vanhempainrahan saamisen edellytykseksi riittäisi, että isä osallistuu lapsen hoitoon eikä ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä.

1.4. Vanhempainrahakauden pidentäminen

Lapsen hoidon perusteella vanhemmilla on sairausvakuutuslain 23 §:n 2 momentin mukaan oikeus saada vanhempainrahaa 158 arkipäivältä välittömästi äitiysrahakauden päättymisen jälkeen. Jos perheeseen syntyy useampi kuin yksi lapsi samalla kertaa, pidennetään vanhempainrahakautta lisäksi 60 arkipäivällä.

Yhtenä vanhempainloman pituuteen liittyvänä kysymyksenä on tuotu esiin lapsen hoidon järjestäminen vanhempainrahakauden jälkeen. On muun muassa todettu, että lapsen sairastavuus monesti lisääntyy aikaisempaan verrattuna, kun hän siirtyy kotihoidosta ympäristöön, jossa on paljon muitakin lapsia. Lapsiryhmissä tarttuvia tauteja on vaikea välttää. Seurauksena voi pahimmillaan olla jatkuva sairauskierre. Iän mukana vastustuskyky tavallisia tarttuvia tauteja kohtaan kasvaa. Pienten lasten sairaudet aiheuttavat myös vanhemmille tarvetta tilapäisen hoitovapaan käyttämiseen sekä erilaisia kustannuksia.

On katsottu tarkoituksenmukaiseksi, että alle yksivuotiaat lapset hoidetaan kotona. Sen vuoksi pyrkimyksenä pitäisi olla, että vanhempainrahakautta jatkettaisiin asteittain yhteen vuoteen lapsen syntymästä lukien.

Edellä olevan vuoksi ehdotetaan, että vanhempainrahakautta pidennettäisiin tässä vaiheessa 12 arkipäivällä eli nykyisestä 158 arkipäivästä 170 arkipäivään.

1.5. Ottovanhemmille suoritettava vanhempainraha

Sairausvakuutuslain 21 §:n 2 momentin mukaan oikeus saada vanhempainrahaa on myös sellaisella naispuolisella vakuutetulla, joka on ottanut hoitoonsa kahta vuotta nuoremman lapsen tarkoituksenaan ottaa hänet ottolapsek-

seen edellyttäen, että vakuutettu on tämän vuoksi poissa ansiotyöstä tai muusta kodin ulkopuolella suoritettavasta työstä ja että hän on asunut Suomessa vähintään 180 päivää välittömästi ennen lapsen hoitoon ottamista. Vanhempainrahaa suoritetaan sairausvakuutuslain 23 §:n 3 momentin mukaan ottoäidille jokaiselta arkipäivältä, jonka hoito jatkuu, kunnes lapsen syntymästä on kulunut 234 arkipäivää, kuitenkin vähintään 100 arkipäivältä. Ottoäidillä ei ole lain 21 §:n 3 momentin mukaan oikeutta vanhempainrahaan, jos hän on avioliitossa tai avioliitossa ottop lapseksi otettavan lapsen isän tai ottoisän kanssa.

Ottoäidin suostumuksella vanhempainrahaa voidaan suorittaa ottoisälle vanhempainrahoituksen 100 arkipäivältä. Myös ottoisän edellytetään jäävän lapsen hoidon vuoksi pois ansiotyöstä tai muusta kodin ulkopuolella suoritettavasta työstä.

Vanhempainrahan saajina ottovanhempien asema poikkeaa biologisista vanhemmista, vaikka tilanteena lapsen tulo perheeseen on näissä perheissä monessa suhteessa samankaltainen tapahtuma. Biologisiin vanhempiin verrattavalla tavalla tulisi edistää myös ottovanhempien mahdollisuutta hoitaa pientä lastaan kotona riittävän pitkään. Sen vuoksi ehdotetaan, että ottovanhemmille suoritettaisiin vanhempainrahaa enimmillään nykyisen 234 arkipäivän sijasta niin pitkään, kunnes lapsen syntymästä on kulunut 246 arkipäivää.

Ottolapset eivät usein ole vastasyntyneitä. Erityisesti ulkomailta adoptoitavien ottolasten osalta, joista yli kaksivuotiaiden kokonaisuus on noin yksi kolmannes, on huomattava, että heillä sopeutuminen täysin uudenlaisiin olosuhteisiin on pitkälinen ja vaikea prosessi. Heillä muuttuu kaikki: kulttuuri, kieli, ruoka, ilmasto, hoitajat ja niin edelleen. Lapsen sopeutumista edistäisi, mikäli vanhemmilla tai ainakin toisella heistä olisi tilaisuus olla lapsen tukena kokopäiväisesti alkuaikoina. Tältä kannalta katsottuna laissa nykyisin oleva kahden vuoden ikäraja on liian jyrkkä. Ikärajan jyrkyyttä voitaisiin keventää siten, että vanhemmilla olisi oikeus nykyistä korkeampaan ikärajaan saakka 100 arkipäivän pituiseen vanhempainrahakauteen. Tämän vuoksi ehdotetaan, että laissa nykyisin oleva kahden vuoden ikäraja korotettaisiin kuuteen vuoteen.

Samalla tavalla kuin biologisten vanhempien myös ottovanhempien mahdollisuutta hoitaa tasavertaisesti pientä ottolastaan kotona tulisi

edistää. Sen vuoksi ehdotetaan, että kuten lapsen isän ja äidin keskinäisestä sopimuksesta on edellä kohdassa 1.3. ehdotettu, myös ottovanhemmille annettaisiin mahdollisuus hoitaa ottolastaan sopimallaan tavalla. Päivärahan saamisen edellytyksenä oleva vaatimus ottoäidin ja ottoisän ansiotyöstä poisjäämisestä ehdotetaan lisäksi poistettavaksi vastaavalla tavalla kuin isälle maksettavan päivärahan osalta on sanotussa kohdassa ehdotettu.

1.6. Sädehoitovaurioiden vuoksi tarpeellinen hammashoito

Sairausvakuutuslain 5 §:n 2 momentin mukaan sovelletaan sairaanhoidon korvaamista koskevia säännöksiä myös hammassairauksiin, jos kysymyksessä on muun sairauden kuin hammassairauden parantamiseksi välttämätön hoito. Lainkohdan soveltaminen tulee kysymykseen ennen vuotta 1956 syntyneiden vakuutettujen hammashoidon korvaamisessa.

Voimassa olevan sairausvakuutuslain mukaan korvausta voidaan suorittaa ainoastaan sädehoitoa tai sytostaattihoitoa edeltävästä hammashoidosta. Kuitenkin sädehoito ja sytostaattihoito aiheuttavat leukoihin ja suun alueelle sellaisia vaurioita, jotka on hoidettava. Nämä hoitotoimenpiteet ehdotetaan saatettaviksi sairausvakuutuksen korvauksen piiriin.

1.7. Etuuksien hakuajat

Sairausvakuutuslain 30 §:ssä säädetään, missä ajassa sairauspäivärahaa, äitiys- ja vanhempainrahaa, korvausta sairauden tai raskauden ja synnytyksen aiheuttamista kustannuksista taikka korvausta sairausvakuutuslain 10 §:n 1 momentin mukaisista vuotuisen omavastuuseisuuden ylittävistä kustannuksista sekä sanotun lain 9 §:n 3 momentin mukaista lisäkorvausta lääkkeistä, kliinisistä ravintovalmisteista ja perusvoiteista on haettava. Etuuksien hakuajat ehdotetaan selvyiden vuoksi koottaviksi samaan momenttiin.

Isyysrahalle ei ole nykyisin säädetty laissa hakuaikaa. Isyysrahaa voitaisiin hakea kahden kuukauden kuluessa päivästä, josta sitä halutaan saada. Isyysrahakauden tarve riippuu monesti sellaisista sattumanvaraisista seikoista, joiden etukäteen tietäminen ei ole mahdollista. Myös vanhempainrahakauden tarve riippuu

sattumanvaraisita seikoista. Sen vuoksi hakuai-
ka ehdotetaan säädettäväksi joustavammaksi.

2. Esityksen taloudelliset vaikutukset

2.1. Kokonaismenot

Esitys lisää sairausvakuutuslain vuotuisia menoja yhteensä noin 195 miljoonalla markalla vuodessa. Lain voimaantulosäännöksistä johtuen menot lisääntyvät noin 110 miljoonalla markalla vuonna 1991. Esitykseen sisältyvät ehdotukset lisäävät sairausvakuutuksen vuotuisia kustannuksia kohdissa 2.2.—2.7. kerrotulla tavalla.

2.2. Äitiysrahan joustavoittaminen

Työkyvyttömyystapauksia äitiyslomalle siirtäessä arvioidaan olevan 20 prosenttia odotavien äitien lukumäärästä. Keskimääräisen äitiysrahakauden aloittamisajan arvioidaan varhentuvan jonkin verran nykyisestä, jolloin myös vanhempainloma päättyy hieman nykyistä aikaisemmin. Jos 20 prosenttia äideistä aloittaisi äitiysloman keskimäärin 18 päivää nykyistä aikaisemmin, sairauspäivärahoja säästyi noin 36 miljoonaa markkaa vuodessa.

Sairauspäivärahan ja äitiysrahan yhteensovittamiskäytäntö ratkaisee, kuinka moni nykyisin sairauspäivärahaa ennen äitiysrahakautta saava äiti saisi äitiysrahaa nykyistä varhemmin. Äitiysrahakauden varsinaisen osan ajalta, 30 arkipäivän ajalta ennen laskettua synnytysaikaa, äitiysraha olisi ensisijaista. Sen sijaan joustoaikana eli 50—30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa sairauspäiväraha olisi ensisijaista, jollei vakuutettu ole aloittanut tai tahdo aloittaa äitiysrahakautta.

Kun nykyiseltä sairauspäivärahan omavastuuaikalta maksettaisiin äitiysrahaa ja lasten kotihoidontukikausi tai oikeus kunnalliseen päivähoitopaikkaan alkaisi aikaisemmin, kustannusvastuuta siirtyisi lasten kotihoidontukeen tai kunnalliseen päivähoitoon sairausvakuutuspäivärahojen omavastuiden osalta noin 3 miljoonaa markkaa vuodessa.

2.3. Isyysloma

Isyysrahakulut lisääntyisivät arviolta noin 252 000 päivältä, joista kertyisi lisäkustannuksia noin 78 miljoonaa markkaa vuositasolla. Laskelmassa on oletettu, että isyysrahan käyttäjiä olisi kaksi kolmannesta isistä.

2.4. Isyys- ja vanhempainrahan suorittaminen kotona oleville isille

Ehdotuksen toteuttaminen lisäisi sairausvakuutuksen vuotuisia menoja arviolta 1—2 miljoonalla markalla.

2.5. Vanhempainrahakauden pidentäminen

Lisäkustannukset sairausvakuutukseen olisi-
vat noin 147 miljoonaa markkaa vuodessa ja säästö kotihoidontukimenoissa noin 50 miljoonaa markkaa vuodessa.

2.6. Ottovanhemmille suoritettava vanhempainraha

Uudistuksen arvioidaan aiheuttavan sairausvakuutukselle noin 7 miljoonan markan vuotuiset lisäkustannukset.

2.7. Sädehoitovaurioiden vuoksi tarpeellinen hammashoito

Ehdotetut muutokset aiheuttaisivat sairausvakuutukselle arviolta 2—3 miljoonan markan vuosittaiset lisäkustannukset.

3. Valmistelu

Esitys pohjautuu vanhempainrahatyöryhmä 1989:n muistioon (työryhmämuistio 1990:9). Työryhmän tehtävänä oli selvittää tarpeet ja mahdollisuudet sairausvakuutuslain mukaisen äitiys-, isyys- ja vanhempainrahakauden pidentämiseen ja nykyistä joustavampaan käyttöön sekä selvittää hoitovapaalla olevien sairausvakuutusturvassa mahdollisesti olevat puutteet ja tehdä ehdotukset niiden korjaamiseksi. Samalla sen tuli selvittää naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/86) mah-

dollisesti edellyttämät muutokset äitiys-, isyys- ja vanhempainrahajärjestelmään sekä ottaa huomioon ottovanhempien vanhempainrahakauden kohdentumisen kehittäminen.

Työryhmän mietinnöstä ovat antaneet lausuntonsa Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö, Suomen Työnantajain Keskusliitto, Liiketyönantajain Keskusliitto, Akava, Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen Keskusliitto, Valtion työmarkkinalaitos, Kunnallinen työmarkkinalaitos, tasa-arvovaltuutettu ja tasa-arvoasiain neuvottelukunta.

Lausunnonantajat ovat lausunnoissaan päätyneet kannattamaan hallituksen esitykseen sisältyviä uudistusehdotuksia.

Osana talous- ja tulopoliittista kokonaisratkaisua vuosille 1990 ja 1991 sovittiin vanhempainrahakauden pidentämisestä 12 arkipäiväl-

lä, äitiyspäivärahakauden joustavoittamisesta siten, että se voisi alkaa jo 50 arkipäivää ennen laskettua synnytysajankohtaa ja isälle myönnettävästä kuuden arkipäivän pituisesta vanhempainrahakautta lyhentämättömästä isyyslo-

4. Riippuvuus muista esityksistä

Aikaisemmin mainitussa erikseen annettussa erityisäitiysrahaa koskevassa hallituksen esityksessä on ehdotettu muun ohessa muutettavaksi myös tässä esityksessä muutettavaksi ehdotettua sairausvakuutuslain 30 §:n 3 momenttia. Jos tämä lakiehdotus tulee hyväksytyksi, on myös ensin mainittuun esitykseen sisältyvää lakiehdotusta vastaavasti tarkistettava.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

5 §. Pykälä sisältää säännökset siitä, mikä katsotaan sairausvakuutuksesta korvattavaksi sairaanhoidoksi. Pykälän 2 momenttiin sisältyy säännös hammassairauksien korvaamisesta. Momenttia ehdotetaan täydennettäväksi siten, että myös sädehoidon tai sytostaattihoidon vuoksi tarpeellisen hammashoidon kustannuksista suoritettaisiin sairausvakuutuslain mukainen korvaus.

21 §. Sairausvakuutuslain voimassa olevassa 21 §:n 1 momentissa säädetään odottavan äidin oikeudesta saada äitiys- ja vanhempainrahaa. Sen mukaan äidillä on oikeus saada äitiys- ja vanhempainrahaa, jos raskaus on kestänyt vähintään 154 päivää ja hän on asunut Suomessa vähintään 180 päivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa. Myös naispuoliselle ottovanhemmalle on lain 21 §:n 2 momentissa asetettu sama asumisedellytys. Sen sijaan lain 23 §:n 2—4 momentin mukaan isän vanhempainrahan ja isyysrahan sekä ottoisän vanhempainrahan saamisen edellytyksenä ei ole, että hakija on asunut Suomessa sanotun ajan. Mainitut erityissäännökset ehdotetaan siirrettäviksi lain 21 §:n 1 ja 2 momenttiin. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan siten säädettäväksi, että paitsi äitiysrahan myös isyysrahan ja van-

hempainrahan saamisen edellytyksenä olisi, että hakija on asunut Suomessa 180 päivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa tai hoitoon ottamista.

Voimassa olevan sairausvakuutuslain 23 §:n 2 ja 4 momentin mukaan lapsen isän tulee olla poissa ansiotyöstä tai muusta kodin ulkopuolella suoritettavasta työstä lapsen hoidon vuoksi, jotta hän voisi saada vanhempainrahaa tai isyysrahaa. Tämä on saattanut aiheuttaa joissakin tapauksissa sen, että isyys- tai vanhempainrahan suorittamisen edellytykset eivät ole täyttyneet. Näin on saattanut tapahtua esimerkiksi silloin, jos isällä on ollut useita perättäisiä lyhyitä työsuhteita, jotka eivät ole seuranneet toisiaan keskeytyksettä. Säännös ehdotetaan siirrettäväksi lain 21 §:n 3 momenttiin siten muutettuna, että isyysrahan ja isälle maksettavan vanhempainrahan saamisen edellytyksenä ei enää olisi ansiotyöstä pois jääminen, vaan edellytykseksi riittäisi osallistuminen lapsen hoitoon ja se, että isä ei olisi ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä. Äidin suostumusta ei enää edellytettäisi. Äiti ja isä voisivat harkintansa mukaan sopia, kumpi heistä jää vanhempainrahakaudella kotiin hoitamaan lasta.

Sairausvakuutuslain 21 §:n 3 momenttiin ehdotetaan siirrettäväksi myös nykyisin lain

23 §:n 5 momentissa oleva samansisältöinen säännös siitä, että isyys- ja vanhempainrahaa koskevia säännöksiä sovelletaan lapsen isään, joka on avioliitossa lapsen äidin kanssa, eikä asu välien rikkoutumisen vuoksi hänestä erillään sekä vakuutettuun, joka avioliittoa solmittamatta elää jatkuvasti lapsen äidin kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa.

Voimassa olevan sairausvakuutuslain 21 §:n 2 momentin mukaan oikeus saada vanhempainrahaa on sellaisella naispuolisella vakuutetulla, joka on ottanut hoitoonsa kahta vuotta nuoremman lapsen tarkoituksenaan ottaa hänet ottolapsekseen edellyttäen, että vakuutettu on tämän vuoksi poissa ansiotyöstä tai muusta kodin ulkopuolella suoritettavasta työstä. Säännös ehdotetaan siirrettäväksi lain 21 §:n 4 momenttiin siten muutettuna, että lapsen ikäraja korotettaisiin kuuteen vuoteen. Ansiotyöstä pois jäämistä ei enää edellytettäisi, vaan vanhempainrahan saamiseksi riittäisi, että vakuutettu osallistuu lapsen hoitoon eikä ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä. Vakuutettu ja hänen puolisonsa voisivat harkintansa mukaan sopia, kumpi heistä jää kotiin hoitamaan ottolastaan. Siten nykyisin lain 23 §:n 3 momentissa olevaa puolison suostumusta ei enää edellytettäisi.

Lain 21 §:n 4 momentissa olisi myös 3 momentissa nykyisin oleva samansisältöinen säännös siitä, että oikeutta vanhempainrahaan ei ole sellaisella vakuutetulla, joka on avioliitossa tai elää avioliittoa solmittamatta ottolapseksi otettavan lapsen vanhemman tai ottovanhemman kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa.

22 §. Pääsäännön mukaan myös isän isyys- ja vanhempainrahan saamisen edellytyksenä olisi ehdotetun 21 §:n 3 momentin mukaisesti, että isä ei ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä. Äidin osalta ei ehdoteta nykyistä käytäntöä muutettavaksi siltä osin kuin vanhempainraha maksetaan työssäoloajalta vähimmäispäivärahan suuruisena. Jos molemmat vanhemmat kuitenkin olisivat vanhempainrahan suorittamisaikana isyysrahan suorittamisaikaa lukuun ottamatta ansiotyössä tai muussa vastaavassa työssä, vanhemmat voisivat pääsäännöstä poiketen sopia siitä, kummalle heistä vanhempainraha suoritetaan vähimmäispäivärahan suuruisena. Siltä osin kuin isä olisi yksin lapsen huollosta vastaava vanhempi, hän voisi saada vanhempain-

rahan ansiotyössäoloajalta vähimmäispäivärahan suuruisena. Tästä säädettäisiin pykälän 4 momentissa.

23 §. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että äidillä olisi oikeus äitiysrahaan nykyisestä poiketen aikaisintaan 50 arkipäivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa ja oikeus päättyisi, kun etuutta on suoritettu 105 arkipäivältä. Varhentaminen edellyttäisi, että hän ei ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä. Muussa tapauksessa äitiysrahakausi alkaisi kulua viimeistään 30 arkipäivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa, vaikka vakuutettu saisi tältä ajalta sairauspäivärahaa työkyvyttömyyden perusteella. Äitiyspäiväraha päättyisi, kun laskettua synnytysajasta on tämä päivä mukaan lukien kulunut 75 arkipäivää. Tältä osin ei nykyiseen käytäntöön tulisi muutosta. Äitiyspäivärahakauden varhentuminen ei kuitenkaan merkitsisi sitä, että äitiys- ja vanhempainrahakauden kokonaispituus muuttuisi. Samanlainen tilanne olisi myös niissä tapauksissa, joissa synnytys tapahtuu niin varhaisessa vaiheessa ennen laskettua synnytysaikaa, ettei äitiysrahakausi ole alkanut. Tätä koskeva säännös ehdotetaan sisällytettäväksi pykälän 3 momenttiin.

Pykälän 2 momentissa säädetään lapsen vanhempien vanhempainrahakauden enimmäispituuksista ja vanhempainrahan suorittamisedellytyksistä. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että vanhempainrahaa suoritettaisiin, jollei isyysrahasta muuta johdu, kunnes äitiysrahakauden alkamisesta olisi kulunut 275 arkipäivää. Vanhempainrahakausi olisi siten 12 arkipäivää pidempi kuin nykyisin. Sen sijaan äitiysrahakauden 1 momentin mukainen varhentaminen ei vaikuttaisi äitiys- ja vanhempainrahakauden kokonaispituuteen.

Pykälän voimassa olevan 4 momentin säännöksen mukaan isälle suoritetaan isyysrahaa äidin suostumuksella lapsen syntymän yhteydessä vähintään 6 ja enintään 12 arkipäivältä, jos isä on lapsen hoidon vuoksi poissa ansiotyöstä tai muusta kodin ulkopuolella suoritettavasta työstä. Isyysrahan suorittaminen lyhentää vanhempainrahakautta. Lisäksi momentissa on säädetty asevelvolliselle suoritettavasta isyysrahasta ja sen määrästä. Säännökset ehdotetaan siirrettäviksi pykälän 3 momenttiin. Isyysrahan saaminen ei olisi enää riippuvainen äidin suostumuksesta vaan vanhempien yhteisestä sopimuksesta. Lisäksi isällä olisi itsenäisen oikeus isyysrahaan 6 arkipäivältä, jonka

hän voisi pitää valinnaisena aikana äitiys- tai vanhempainrahakaudella ja jolla ei olisi vaikutusta vanhempainrahakauden pituuteen.

Ottolapsen hoidon vuoksi suoritettavasta vanhempainrahasta säädetään nykyisin pykälän 3 momentissa. Sen mukaan vanhempainrahaa suoritetaan vakuutetulle jokaiselta arkipäivältä, jonka hoito jatkuu, kunnes lapsen syntymästä on kulunut 234 arkipäivää, kuitenkin vähintään 100 arkipäivältä. Vakuutetun suositumuksella voidaan vanhempainrahaa suorittaa hänen puolisolleen vanhempainrahaoikeuden 100 arkipäivältä. Lisäksi päivärahanyöntämisen edellytyksenä on, että hakija on lapsen hoidon vuoksi poissa ansiotyöstä tai muusta kodin ulkopuolella suoritettavasta työstä. Säännökset ehdotetaan siirrettäviksi 4 momenttiin. Päivärahapäivien enimmäismäärää korotettaisiin 12 arkipäivällä yhteensä 246 arkipäivään.

Pykälän 5 momenttiin ehdotetaan siirrettäväksi nykyisin pykälän 6 momentissa oleva säännös sellaisenaan. Sen mukaan jos äitiys- tai vanhempainrahan suorittamisaikana alkaa oikeus uuteen äitiys- tai vanhempainrahaan, edellisen äitiys- tai vanhempainrahan suorittaminen päättyy uuden äitiys- tai vanhempainrahakauden alkaessa.

Pykälän nykyisen 7 momentin mukaan äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa ja sairauspäivärahaa ei makseta vakuutetulle samalta ajalta. Säännös ehdotetaan siirrettäväksi pykälän 6 momenttiin. Sitä täydennettäisiin siten, että jos odottava äiti hakisi äitiysrahan varhennettuna, hänellä ei äitiysrahan alettua olisi oikeutta varhennusaikana päivärahaan työkyvyttömyyden perusteella. Pykälän nykyisen 8 momentin mukaan ilmoitus isyys- ja vanhempainrahan suorittamiseksi isälle tai vanhempainrahan suorittamisesta ottovanhemman puolisolle sekä ilmoitus äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan suorittamiseen vaikuttavista muutoksista on tehtävä paikallistoimistolle sairausvakuutusasetuksessa säädetyllä tavalla. Säännös ehdotetaan siirrettäväksi 7 momentiksi siten muutettuna, että ilmoitus vanhempainrahakauden jakamisesta vanhempien taikka ottovanhempien kesken tai vanhempainrahakauden pituuteen vaikuttavasta isyyslomasta sekä äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan suorittamiseen vaikuttavista muutoksista on tehtävä pai-

kallistointiin sairausvakuutusasetuksessa (473/63) säädetyllä tavalla.

30 §. Pykälään ehdotetaan koottavaksi eri etuuksien hakuaikoja koskevat säännökset. Nykyisin isyysrahalle ei ole säädetty laissa hakuaikaa. Sairausvakuutusasetuksen 18 §:n mukaan muun muassa isyysrahan maksamiseksi hakijan on tehtävä kirjallinen ilmoitus kansaneläkelaitoksen paikallistointiin niin pian kuin mahdollista. Isyysrahan hakuaika ehdotetaan säädettäväksi kahdeksi kuukaudeksi siitä ajankohdasta lukien, josta alkaen sitä halutaan saada. Takautuvaa hakuaikaa puoltaa se, että kysymyksen ollessa syntymän yhteydessä pidettävästä isyysrahakaudesta ei etukäteen tiedetä täsmälleen lapsen syntymäpäivää tai päivää, jolloin lapsi tulee kotiin sairaalasta. Tämä joustavoittaisi isyysloman pitämistä. Vanhempainrahan hakuaika ehdotetaan säädettäväksi kuukaudeksi ennen sitä päivää, josta sitä halutaan saada. Pykälän 5 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan isällä ei olisi oikeutta itsenäiseen isyysrahaan, jollei äiti ole käynyt lääkärin suorittamassa jälkitarkastuksessa.

2. Voimaantulo

Esitys liittyy valtion tulo- ja menoarvioesitykseen vuodelle 1991.

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan vuoden 1991 alusta. Se koskisi raskauksia, joissa synnytyksen laskettu aika on 1 päivänä tammikuuta 1991 tai sen jälkeen. Oikeus varhennettuun äitiysrahaan alkaisi kuitenkin 1 päivästä tammikuuta 1991.

Lain 21 §:n 1 momentissa olevaa asumisaikaa laskettaessa ehdotetaan huomioon otettavaksi aika, jonka vakuutettu on asunut Suomessa 1 päivästä heinäkuuta 1990 lukien. Ottovanhempien päivärahasäännöksiin tehtävät muutokset tulisivat sovellettaviksi, jos lapsen hoitoon ottaminen tapahtuu 1 päivänä tammikuuta 1991 tai myöhemmin, ja oikeus korvaukseen sädehoidon tai sytostaattihoidon vuoksi tarpeellisesta hammashoidosta koskisi toimenpiteitä, jotka suoritetaan 1 päivänä heinäkuuta 1991 tai myöhemmin.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/63) 5 §:n 2 momentti, 21 ja 23 § sekä 30 §:n 3 momentin 2 kohta ja 5 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 5 §:n 2 momentti ja 30 §:n 3 momentin 2 kohta 22 päivänä joulukuuta 1989 annetussa laissa (1255/89), 21 § muutettuna 20 päivänä kesäkuuta 1974, 30 päivänä joulukuuta 1977, 11 päivänä tammikuuta 1985 ja 31 päivänä joulukuuta 1986 annetuilla laeilla (521/74, 1086/77, 32/85, ja 1037/86), 23 § muutettuna mainituilla 11 päivänä tammikuuta 1985 ja 22 päivänä joulukuuta 1989 annetuilla laeilla sekä 19 päivänä joulukuuta 1986 ja 23 päivänä joulukuuta 1987 annetuilla laeilla (981/86 ja 1109/87) ja 30 §:n 5 momentti 14 päivänä kesäkuuta 1985 annetussa laissa (479/85), sekä

lisätään 22 §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa 11 päivänä tammikuuta 1985 annetussa laissa, uusi 3 ja 4 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 5 momentiksi, ja 30 §:n 3 momenttiin, sellaisena kuin se on mainituissa 22 päivänä joulukuuta 1989 annetussa laissa, uusi 2 a ja 2 b kohta, seuraavasti:

5 §

Mitä 1 momentissa säädetään sairaanhoidon korvaamisesta, sovelletaan vastaavasti hammassairauksiin, jos kysymyksessä on muun sairauden kuin hammassairauden parantamiseksi välttämätön hoito tai sädehoidon tai sytostaattihoidon takia tarpeellinen hammashoito. Hammashuollon korvaamisesta sairaanhoidona vuonna 1956 ja sen jälkeen syntyneille vakuutetuille säädetään 5 b §:ssä.

21 §

Äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaan on oikeus vakuutetulla, joka on asunut Suomessa vähintään 180 päivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa tai 4 momentissa tarkoitettua lapsen hoitoon ottamista.

Oikeus saada äitiys- ja vanhempainrahaa on naisella, jonka raskaus on kestänyt vähintään 154 päivää.

Oikeus saada isyys- ja vanhempainrahaa on lapsen isällä, joka osallistuu lapsen hoitoon eikä ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuo-

lella suoritettavassa työssä. Tätä lakia sovelletaan lapsen isään, joka on avioliitossa lapsen äidin kanssa eikä asu välien rikkoutumisen takia hänestä erillään, sekä vakuutettuun, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää lapsen äidin kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa.

Oikeus saada vanhempainrahaa on myös sellaisella vakuutetulla, joka on ottanut hoitoonsa kuutta vuotta nuoremman lapsen taroituksenaan ottaa hänet ottolapsekseen edellyttäen, että vakuutettu osallistuu lapsen hoitoon eikä ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä. Tätä oikeutta ei ole kuitenkaan sellaisella vakuutetulla, joka on avioliitossa tai avioliittoa solmimatta elää ottolapseksi otettavan lapsen vanhemman tai ottovanhemman kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa.

22 §

Jos molemmat vanhemmat ovat isyysrahan suorittamisaikaa lukuun ottamatta ansiotyössä vanhempainrahan suorittamisaikana, vanhem-

mat voivat sopia siitä, kummalle heistä vanhempainraha suoritetaan vähimmäispäivärahan suuruisena.

Yksin lapsen huollosta vastaavalle vanhemmalle suoritetaan vanhempainraha ansiotyössä oloajalta vähimmäispäivärahan suuruisena.

23 §

Oikeus äitiysrahaan alkaa aikaisintaan 50 arkipäivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa, jos vakuutettu ei ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä. Tällöin äitiysrahakausi päättyy, kun etuutta on suoritettu 105 arkipäivältä. Muutoin oikeus äitiysrahaan alkaa viimeistään 30 arkipäivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa ja päättyy, kun lasketusta synnytysajasta on tämä päivä mukaan lukien kulunut 75 arkipäivää. Jos raskaus on päättynyt aikaisemmin kuin 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa, äitiysrahakausi alkaa raskauden päättymisestä lukien.

Vanhempainrahaa suoritetaan äitiysrahakauden päättymisestä lukien, kunnes äitiysrahakauden alkamisesta on ensimmäinen suorituspäivä mukaan lukien kulunut 275 arkipäivää, jollei 3 momentista muuta johdu. Vanhempainrahan suorittamisaikaa pidennetään 60 arkipäivällä silloin, kun lapsia on syntynyt samalla kertaa useampia kuin yksi.

Edellä 21 §:n 3 momentissa tarkoitetulla vakuutetulla on oikeus 6 arkipäivältä suoritettavaan isyysrahaan joko äitiys- tai vanhempainrahakaudella. Sen lisäksi isyysrahaa suoritetaan vähintään 6 ja enintään 12 arkipäivältä lapsen syntymän yhteydessä, jos vanhemmat siitä sopivat, jolloin vanhempainrahakausi lyhenee vastaavasti. Asevelvollisena vakinaisessa palveluksessa, aseettomana, reserviläisenä tai nostoväkeen kuuluvana puolustusvoimien palveluksessa taikka siviilipalvelusmiehenä olevalle isälle suoritetaan samoin edellytyksin isyysrahaa loman tai isyysvapaan ajalta. Isyysraha on tällöin vähimmäispäivärahan suuruinen.

Ottolapsen hoidon johdosta suoritetaan vanhempainrahaa jokaiselta arkipäivältä, jonka hoito jatkuu, kunnes lapsen syntymästä on kulunut 246 arkipäivää, kuitenkin vähintään 100 arkipäivältä.

Jos äitiys- tai vanhempainrahan suorittamisaikana alkaa oikeus uuteen äitiys- tai vanhempainrahaan, edellisen äitiys- tai vanhempainra-

han suorittaminen päättyy uuden äitiys- tai vanhempainrahakauden alkaessa.

Äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa ja päivärahaa ei makseta vakuutetulle samalta ajalta. Jos vakuutetun äitiysrahakausi on alkanut aikaisemmin kuin 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa, hänellä ei ole oikeutta työkyvyttömyyden perusteella päivärahaan sanotulta ajalta.

Ilmoitus vanhempainrahakauden jakamisesta vanhempien tai 21 §:n 4 momentissa tarkoitettujen vakuutettujen kesken, ilmoitus vanhempainrahan saajasta ja vanhempainrahakauden pituuteen vaikuttavasta isyysrahasta sopiminen sekä ilmoitus äitiys-, isyys- tai vanhempainrahan suorittamiseen vaikuttavista muutoksista on tehtävä siten kuin asetuksella säädetään.

30 §

Tämän lain mukaisia etuuksia on haettava:

2) äitiysrahaa viimeistään kahta kuukautta ennen laskettua synnytysaikaa;

2 a) synnytyksen yhteydessä maksettavaa isyysrahaa sekä muuta isyysrahaa kahden kuukauden kuluessa siitä päivästä, josta alkaen sitä halutaan saada;

2 b) vanhempainrahaa viimeistään kuukautta ennen sitä päivää, josta alkaen sitä halutaan saada;

Jollei synnyttäjä ole käynyt lääkärin suorittamassa jälkitarkastuksessa aikaisintaan viisi ja viimeistään kaksitoista viikkoa synnytyksen jälkeen, oikeutta vanhempainrahaan ei ole eikä isällä oikeutta vanhempainrahakaudella isyysrahaan, jollei sosiaalivakuutustoimikunta erityisistä syistä toisin päättä. Tarkemmat säännökset jälkitarkastuksesta annetaan asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammiukuuta 1991.

Lakia sovelletaan raskauksiin, joissa synnytyksen laskettu aika on 1 päivänä tammikuuta 1991 tai sen jälkeen. Oikeus äitiysrahaan aikaisintaan 50 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa alkaa kuitenkin vasta 1 päivästä tammikuuta 1991 tai sen jälkeen.

Lain 21 §:n 1 momentissa olevaa 180 päivän määräaikaa laskettaessa otetaan huomioon myös aika, jonka vakuutettu on asunut Suomessa 1 päivästä heinäkuuta 1990 lukien.

Lain 21 §:n 4 momenttia ja 23 §:n 4 momenttia sovelletaan, jos lapsen hoitoon ottami-

nen tapahtuu 1 päivänä tammikuuta 1991 tai sen jälkeen.

Oikeus korvaukseen sädehoidon tai sytostaattihoidon vuoksi tarpeellisesta hammashoidosta koskee toimenpiteitä, jotka suoritetaan 1 päivänä heinäkuuta 1991 tai sen jälkeen.

Helsingissä 5 päivänä lokakuuta 1990

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Sosiaali- ja terveysministeri *Mauri Miettinen*

Laki

sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/63) 5 §:n 2 momentti, 21 ja 23 § sekä 30 §:n 3 momentin 2 kohta ja 5 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 5 §:n 2 momentti ja 30 §:n 3 momentin 2 kohta 22 päivänä joulukuuta 1989 annetussa laissa (1255/89), 21 § muutettuna 20 päivänä kesäkuuta 1974, 30 päivänä joulukuuta 1977, 11 päivänä tammikuuta 1985 ja 31 päivänä joulukuuta 1986 annetuilla laeilla (521/74, 1086/77, 32/85, ja 1037/86), 23 § muutettuna mainituilla 11 päivänä tammikuuta 1985 ja 22 päivänä joulukuuta 1989 annetuilla laeilla sekä 19 päivänä joulukuuta 1986 ja 23 päivänä joulukuuta 1987 annetuilla laeilla (981/86 ja 1109/87) ja 30 §:n 5 momentti 14 päivänä kesäkuuta 1985 annetussa laissa (479/85), sekä

lisätään 22 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 11 päivänä tammikuuta 1985 annetussa laissa, uusi 3 ja 4 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 5 momentiksi, ja 30 §:n 3 momenttiin, sellaisena kuin se on mainitussa 22 päivänä joulukuuta 1989 annetussa laissa, uusi 2 a ja 2 b kohta, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

5 §

Mitä edellä on säädetty sairaanhoidon korvaamisesta, sovelletaan vastaavasti hammassairauksiin, jos kysymyksessä on muun sairauden kuin hammassairauden parantamiseksi välttämätön hoito. Hammashuollon korvaamisesta sairaanhoidona vuonna 1956 ja sen jälkeen syntyneille vakuutetuille säädetään 5 b §:ssä.

21 §

Vakuutetulla, jonka raskaus on kestänyt vähintään 154 päivää ja joka on asunut Suomessa vähintään 180 päivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa, on oikeus saada äitiys- ja vanhempainrahaa.

Oikeus saada vanhempainrahaa on myös sellaisella *naispuolisella* vakuutetulla, joka on ottanut hoitoonsa kahta vuotta nuoremman lapsen tarkoituksenaan ottaa hänet ottolapsekseen, edellyttäen, että vakuutettu on tämän vuoksi poissa ansiotyöstä tai muusta kodin ulkopuolella suoritettavasta työstä ja että hän

Ehdotus

5 §

Mitä *1 momentissa* säädetään sairaanhoidon korvaamisesta, sovelletaan vastaavasti hammassairauksiin, jos kysymyksessä on muun sairauden kuin hammassairauden parantamiseksi välttämätön hoito *tai sädehoidon tai sytostaattihoidon* takia tarpeellinen hammashoito. Hammashuollon korvaamisesta sairaanhoidona vuonna 1956 ja sen jälkeen syntyneille vakuutetuille säädetään 5 b §:ssä.

21 §

Äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaan on oikeus vakuutetulla, joka on asunut Suomessa vähintään 180 päivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa *tai 4 momentissa* tarkoitetun *lapsen hoitoon ottamista*.

Oikeus saada äitiys- ja vanhempainrahaa on *naisella*, jonka raskaus on kestänyt vähintään 154 päivää.

Oikeus saada *isyys- ja vanhempainrahaa* on *lapsen isällä, joka osallistuu lapsen hoitoon eikä ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä. Tätä lakia sovelletaan lapsen isään, joka on avioliitossa lapsen äidin kanssa eikä asu välien rikkoutumisen takia hänestä erillään, sekä vakuutettuun, joka*

Voimassa oleva laki

on asunut Suomessa 180 päivää välittömästi ennen lapsen hoitoon ottamista.

Edellä 2 mometissa tarkoitettua oikeutta ei kuitenkaan ole sellaisella vakuutetulla, joka on avioliitossa tai asuu avioliitonomaisissa olosuhteissa ottolapseksi otettavan lapsen isän tai ottoisän kanssa.

Ehdotus

avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää lapsen äidin kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa.

Oikeus saada vanhempainrahaa on myös sellaisella vakuutetulla, joka on ottanut hoitoonsa *kuutta vuotta* nuoremman lapsen taroituksenaan ottaa hänet ottolapsekseen edellyttäen, että vakuutettu *osallistuu lapsen hoitoon eikä ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä.* Tätä oikeutta ei ole kuitenkaan sellaisella vakuutetulla, joka on avioliitossa tai *avioliittoa solmimatta elää* ottolapseksi otettavan lapsen *vanheman tai ottovanhemman kanssa yhteisessä taloudessa* avioliitonomaisissa olosuhteissa.

22 §

Jos molemmat vanhemmat ovat isyysrahan suorittamisaikaa lukuun ottamatta ansiotyössä vanhempainrahan suorittamisaikana, vanhemmat voivat sopia siitä, kummalle heistä vanhempainraha suoritetaan vähimmäispäivärahan suuruisena.

Yksin lapsen huollosta vastaavalle vanhemmalle suoritetaan vanhempainraha ansiotyössä-oloajalta vähimmäispäivärahan suuruisena.

23 §

Äitiysrahaa suoritetaan lapsen äidille yhteensä 105 arkipäivältä. Oikeus äitiysrahaan alkaa 30 arkipäivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa. Jos raskaus on päättynyt aikaisemmin kuin 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa, oikeus äitiysrahaan alkaa raskauden päättymisestä lukien.

Vanhempainrahaa suoritetaan 158 arkipäivältä äitiysrahakauden päättymisestä lukien lapsen äidille tai äidin suostumuksella lapsen isälle, joka on lapsen hoidon takia poissa ansiotyöstä tai muusta kodin ulkopuolella suoritettavasta työstä. Vanhempainrahan suorittamisaikaa pidennetään 60 arkipäivällä silloin, kun lapsia on syntynyt samalla kertaa useampia kuin yksi.

23 §

Oikeus äitiysrahaan alkaa *aikaisintaan 50 arkipäivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa, jos vakuutettu ei ole ansiotyössä tai muussa kodin ulkopuolella suoritettavassa työssä.* Tällöin äitiysrahakausi päättyy, kun etuutta on suoritettu 105 arkipäivältä. *Muutoin* oikeus äitiysrahaan alkaa viimeistään 30 arkipäivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa ja päättyy, *kun lasketusta synnytysajasta on tämä päivä mukaan lukien kulunut 75 arkipäivää.* Jos raskaus on päättynyt aikaisemmin kuin 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa, äitiysrahakausi alkaa raskauden päättymisestä lukien.

Vanhempainrahaa suoritetaan äitiysrahakauden päättymisestä lukien, *kunnes äitiysrahakauden alkamisesta on ensimmäinen suorituspäivä mukaan lukien kulunut 275 arkipäivää, jollei 3 momentista muuta johdu.* Vanhempainrahan suorittamisaikaa pidennetään 60 arkipäivällä silloin, kun lapsia on syntynyt samalla kertaa useampia kuin yksi.

Voimassa oleva laki

Ottolapsen hoidon johdosta suoritetaan vanhempainrahaa vakuutetulle jokaiselta arkipäivältä, jonka hoito jatkuu, kunnes lapsen syntymästä on kulunut 236 arkipäivää, kuitenkin vähintään 100 arkipäivältä. *Vakuutetun suostumuksella voidaan vanhempainrahaa suorittaa hänen puolisolleen vanhempainrahaoikeuden 100 arkipäivältä, siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Mitä 21 §:n 2 momentissa on säädetty vakuutetun työstä poissaolosta, sovelletaan vastaavasti hänen puolisoonsa.*

Lapsen isälle, joka on lapsen hoidon takia poissa ansiotyöstä tai muusta kodin ulkopuolella suoritettavasta työstä, suoritetaan lapsen äidin suostumuksella isyyssrahaa lapsen syntymän yhteydessä vähintään 6 ja enintään 12 arkipäivältä, jolloin vanhempainrahakausi lyhenee vastaavasti. Asevelvollisena vakinaisessa palveluksessa, aseettomana, reserviläisenä tai nostoväkeen kuuluvana puolustusvoimien palveluksessa taikka siviilipalvelusmiehenä siviilipalvelulaitoksessa olevalle isälle suoritetaan samoin edellytyksin isyyssrahaa loman tai isyysvapaan ajalta. Isyyssraha on tällöin vähimmäispäivärahan suuruinen.

Tätä lakia sovelletaan lapsen isään, joka on avioliitossa lapsen äidin kanssa eikä asu väliin rikkoutumisen vuoksi hänestä erillään, sekä miespuoliseen vakuutettuun, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää lapsen äidin kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa.

Jos äitiys- tai vanhempainrahan suorittamisaikana alkaa oikeus uuteen äitiys- tai vanhempainrahaan, edellisen äitiys- tai vanhempainrahan suorittaminen päättyy uuden äitiys- tai vanhempainrahakauden alkaessa.

Äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa ja päivärahaa ei makseta vakuutetulle samalta ajalta.

Ilmoitus isyys- ja vanhempainrahan suorittamiseksi isälle tai 3 momentissa tarkoitettulle puolisolle sekä ilmoitus äitiys-, isyys- tai vanhempainrahan suorittamiseen vaikuttavista muutoksista on tehtävä siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

Ehdotus

Edellä 21 §:n 3 momentissa tarkoitettulla vakuutetulla on oikeus 6 arkipäivältä suoritettavaan isyyssrahaan joko äitiys- tai vanhempainrahakaudella. Sen lisäksi isyyssrahaa suoritetaan vähintään 6 ja enintään 12 arkipäivältä lapsen syntymän yhteydessä, jos vanhemmat siitä sopivat, jolloin vanhempainrahakausi lyhenee vastaavasti. Asevelvollisena vakinaisessa palveluksessa, aseettomana, reserviläisenä tai nostoväkeen kuuluvana puolustusvoimien palveluksessa taikka siviilipalvelusmiehenä olevalle isälle suoritetaan samoin edellytyksin isyyssrahaa loman tai isyysvapaan ajalta. Isyyssraha on tällöin vähimmäispäivärahan suuruinen.

Ottolapsen hoidon johdosta suoritetaan vanhempainrahaa jokaiselta arkipäivältä, jonka hoito jatkuu, kunnes lapsen syntymästä on kulunut 246 arkipäivää, kuitenkin vähintään 100 arkipäivältä.

Jos äitiys- tai vanhempainrahan suorittamisaikana alkaa oikeus uuteen äitiys- tai vanhempainrahaan, edellisen äitiys- tai vanhempainrahan suorittaminen päättyy uuden äitiys- tai vanhempainrahakauden alkaessa.

Äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa ja päivärahaa ei makseta vakuutetulle samalta ajalta. *Jos vakuutetun äitiysrahakausi on alkanut aikaisemmin kuin 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa, hänellä ei ole oikeutta työkyvyttömyyden perusteella päivärahaan sanotulta ajalta.*

Ilmoitus vanhempainrahakauden jakamisesta vanhempien tai 21 §:n 4 momentissa tarkoitettujen vakuutettujen kesken, ilmoitus vanhempainrahan saajasta ja vanhempainrahakauden pituuteen vaikuttavasta isyyssrahasta sopiminen sekä ilmoitus äitiys-, isyys- tai vanhem-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

painrahan suorittamiseen vaikuttavista muutoksista on tehtävä siten kuin asetuksella säädetään.

30 §

Tämän lain mukaisia etuuksia on haettava:

2) äitiys- ja vanhempainrahaa viimeistään kahta kuukautta ennen laskettua synnytysaikaa;

2) äitiysrahaa viimeistään kahta kuukautta ennen laskettua synnytysaikaa;

2 a) synnytyksen yhteydessä maksettavaa isyysrahaa sekä muuta isyysrahaa kahden kuukauden kuluessa siitä päivästä, josta alkaen sitä halutaan saada;

2 b) vanhempainrahaa viimeistään kuukautta ennen sitä päivää, josta alkaen sitä halutaan saada;

Jollei synnyttäjä ole käynyt lääkärin suorittamassa jälkitarkastuksessa aikana, joka alkaa viisi ja päättyy kaksitoista viikkoa synnytyksen jälkeen, ei hänellä ole oikeutta vanhempainrahaan, jollei sosiaalivakuutustoimikunta erityisistä syistä toisin päättä. Tarkemmat säännökset jälkitarkastuksesta annetaan asetuksella.

Jollei synnyttäjä ole käynyt lääkärin suorittamassa jälkitarkastuksessa aikaisintaan viisi ja viimeistään kaksitoista viikkoa synnytyksen jälkeen, oikeutta vanhempainrahaan ei ole eikä isällä oikeutta vanhempainrahakaudella isyysrahaan, jollei sosiaalivakuutustoimikunta erityisistä syistä toisin päättä. Tarkemmat säännökset jälkitarkastuksesta annetaan asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1991.

Lakia sovelletaan raskauksiin, joissa synnytyksen laskettu aika on 1 päivänä tammikuuta 1991 tai sen jälkeen. Oikeus äitiysrahaan aikaisintaan 50 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa alkaa kuitenkin vasta 1 päivästä tammikuuta 1991 tai sen jälkeen.

Lain 21 §:n 1 momentissa olevaa 180 päivän määräaika laskettaessa otetaan huomioon myös aika, jonka vakuutettu on asunut Suomessa 1 päivästä heinäkuuta 1990 lukien.

Lain 21 §:n 4 momenttia ja 23 §:n 4 momenttia sovelletaan, jos lapsen hoitoon ottaminen tapahtuu 1 päivänä tammikuuta 1991 tai sen jälkeen.

Oikeus korvaukseen sädehoidon tai sytos-taattihoidon vuoksi tarpeellisesta hammashoidosta koskee toimenpiteitä, jotka suoritetaan 1 päivänä heinäkuuta 1991 tai sen jälkeen.